

สรุปผลการวิจัยและขอเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษา การเลื่อนชั้นทางสังคมของข้าราชการครู โรงเรียนมัธยม ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาถึงปัจจัยสำคัญที่กำหนดการเลื่อนชั้นทางสังคมของครูทั้ง ๒ แบบ คือการเลื่อนชั้นทางสังคมในรุ่นอายุ และในระหว่างรุ่นอายุของครู ซึ่งตัวแปรที่นำมาศึกษาคือสถานภาพทาง เศรษฐกิจและสังคมของครูและพ่อแม่ของครูด้วย

การวิจัยใช้วิธีสังเกตแบบสอบถามไปยังข้าราชการครูทั้งหมด ๖ โรงเรียน
คือ

๑. โรงเรียนสาयน้ำผึ้ง
๒. โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย
๓. โรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี
๔. โรงเรียนสันติราษฎร์วิทยาลัย
๕. โรงเรียนสุวรรณารามวิทยาคม
๖. โรงเรียนหอวัง

โดยใช้จำนวนครูบริหารในโรงเรียนทั้งหมดในแต่ละโรงเรียน เนื่องจากจากว่าในแต่ละโรงเรียนมีครูบริหารประมาณ ๒๐ คน ส่วนครูวิชาการที่ตกเป็นตัวอย่างต้องเป็นครูที่มีอายุตั้งแต่ ๓๐ ปีขึ้นไป โดยเลือกตัวอย่างมีระบบ โรงเรียนละ ๓๓ - ๓๔ คน โดยไม่คำนึงถึงสัดส่วนของประชากรแต่ละโรงเรียน ในการวิจัยครั้งนี้ได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์ของครูบริหารจำนวน ๑๐๐ คน และครูวิชาการจำนวน ๒๐๐ คน รวม

ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ทั้งหมด ๓๐๐ คน

การศึกษาวิจัย ในส่วนแรกได้ศึกษาลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของครูและพ่อแม่ของครู ในส่วนหลังได้แบ่งออกเป็น ๒ ตอน ตอนแรกได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยคั้งนี้คือ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส จำนวนบุตร และจำนวนพี่น้องของครู รวมทั้งสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของพ่อแม่ ได้แก่ ระดับการศึกษา ลักษณะอาชีพและรายได้เฉลี่ยต่อเดือน กับการเลื่อนชั้นทางสังคมในรุ่นอายุของครู ตอนที่สอง ได้นำปัจจัยคั้งกล่าว ยกเว้น สถานภาพสมรสและจำนวนบุตร มาวิเคราะห์หาความสัมพันธ์กับการเลื่อนชั้นทางสังคมในระหว่างรุ่นอายุของครู

การศึกษาคั้งนี้ ได้ศึกษาการเลื่อนชั้นทั้ง ๒ แบบ แบบแรก คือการเลื่อนชั้นทางสังคมในรุ่นอายุ โดยดูจากการเลื่อนตำแหน่งจากครูวิชาการมาเป็นครูบริหารในการศึกษาได้ทำการเปรียบเทียบลักษณะทางสังคมของครู และลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของพ่อแม่ครู ทั้งสองกลุ่มว่าคล้ายคลึงกันหรือแตกต่างกันอย่างไร ส่วนการศึกษาการเลื่อนชั้นทางสังคมในระหว่างรุ่นอายุ ได้ใช้อาชีพเป็นคั้งนี้ในการจัดระดับชั้นทางสังคมของครูและพ่อแม่ของครู ทั้งนี้โดยอาศัยทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดอันดับอาชีพของ Sorokin และแนวความคิดของ Skinner , ไพทอรี่ เครือแก้ว, ประเสริฐแย้มกลินพุ่ง ที่ได้จัดลำดับอาชีพและตำแหน่งในอาชีพของสังคมไทยไว้ โดยเรียงจากอันดับสูงไปหาต่ำคั้งนี้

๑. ผู้ปฏิบัติวิชาชีพและบริหารระดับสูง ข้าราชการพลเรือนคั้งแต่ระดับซี ๕ ขึ้นไปและทหารตำรวจที่มียศคั้งแต่พันเอกขึ้นไป
๒. ผู้ปฏิบัติวิชาชีพและบริหารระดับกลาง ข้าราชการพลเรือนคั้งแต่ระดับซี ๓ ถึงระดับ ซี ๔ ทหารตำรวจที่มียศคั้งแต่พันโทลงมา
๓. พนักงานองค์การรัฐวิสาหกิจ และพนักงานลูกจ้างในบริษัทเอกชน
๔. ข้าราชการทุกประเภทในระดับ ซี ๑ และซี ๒ ผู้ประกอบอาชีพการค้าและธุรกิจขนาดเล็ก และผู้ประกอบอาชีพทางเกษตรกรรม

๕. กรรมกรผู้มีฝีมือ

๖. กรรมกรผู้ไร้ฝีมือ และผู้รับจ้างทั่วไป

และได้นำเอากลุ่มอาชีพดังกล่าวมาเป็นพื้นฐานในการจัดระดับชั้นทางสังคมของครูและ
พ่อของครู ซึ่งได้แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม กลุ่มแรกคือผู้ที่อยู่ในชั้นสังคมระดับสูง ประ-
กอบด้วยกลุ่มอาชีพที่ ๑ กลุ่มที่สอง คือผู้ที่อยู่ในชั้นสังคมระดับกลาง ประกอบด้วย
กลุ่มอาชีพที่ ๒ และกลุ่มอาชีพที่ ๓ ส่วนกลุ่มที่สาม คือผู้ที่อยู่ในชั้นสังคมระดับต่ำ ประ-
กอบด้วยกลุ่มอาชีพที่ ๔, ๕ และ ๖ เมื่อแบ่งระดับชั้นทางสังคมเรียบร้อยแล้ว ได้
เปรียบเทียบระดับชั้นทางสังคมของครูกับระดับชั้นทางสังคมของพ่อครู เพื่อทราบถึง
สถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคมในระหว่างอายุรุ่นอายุของครู ซึ่งในการศึกษาได้แบ่ง
ออกเป็น ๓ สถานภาพ คือ การเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้น การอยู่ในชั้นสังคมเดิมและ
การเลื่อนชั้นต่ำลง ซึ่งปรากฏว่ามีครูเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้น ร้อยละ ๖๔.๙ อยู่ใน
ชั้นสังคมเดิม ร้อยละ ๒๖.๓ และเลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลง ร้อยละ ๙ ตามลำดับ

ผลการวิจัยเกี่ยวกับการเลื่อนชั้นทางสังคมในรุ่นอายุของข้าราชการครู

เมื่อได้นำตัวแปร ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส จำนวนบุตร
จำนวนพี่น้อง มาวิเคราะห์หาความสัมพันธ์กับการเลื่อนชั้นทางสังคมในรุ่นอายุของครู
ผลวิจัยมาปรากฏว่า

๑. การศึกษาเพิ่มเติมในระหว่างการทำงาน ในประเทศหรือต่าง
ประเทศ โดยอาจจะเพิ่มวุฒิหรือไม่เพิ่มวุฒิทางการศึกษาก็ตาม จะช่วยให้ครูได้มีโอกาส
เลื่อนชั้นทางสังคมในรุ่นอายุได้

๒. การเป็นโสด หรือว่าแต่งงานแล้ว ไม่มีความสัมพันธ์กับการ
เลื่อนชั้นทางสังคมในรุ่นอายุ เพราะว่าทั้งครูบริหารและครูวิชาการมากกว่าครึ่งหนึ่ง
ที่แต่งงานแล้ว แต่เมื่อนำเอาจำนวนบุตรของครูบริหารและครูวิชาการที่แต่งงานแล้ว
มาศึกษาพิจารณาพิจารณาด้วย ผลก็ปรากฏออกมาในลักษณะเช่นเดิม ทั้งนี้เพราะครูทั้ง ๒ กลุ่ม

มีบุตรอยู่ในระหว่าง ๑ - ๒ คน เป็นจำนวนมากที่สุด ซึ่งเนื่องมาจากครูเหล่านี้ได้
รับการศึกษาระดับสูง รู้จักการวางแผนครอบครัวเพื่อให้เหมาะสมกับสถานภาพทางเศรษฐกิจ

๓. ครูบริหารและครูวิชาการมีพี่น้องอยู่ในระหว่าง ๕ - ๘ คน เป็น
จำนวนมากที่สุด ซึ่งแสดงว่าครูทั้ง ๒ กลุ่มมีครอบครัวชนาชนกลาง ดังนั้นขนาด
ครอบครัวจึงไม่มีความสัมพันธ์ในทางลบกับการเลื่อนชั้นทางสังคมของครู เช่นเดียวกัน

๔. สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของพ่อแม่ ได้แก่ ระดับการ
ศึกษาลักษณะอาชีพ ระดับรายได้ ในกลุ่มพ่อแม่ครูบริหารและครูวิชาการ มีความ
คล้ายคลึงกันดังจะเห็นได้ว่า ครูทั้ง ๒ กลุ่ม มีพ่อที่จบการศึกษาระดับปานกลางและ
แม่จบการศึกษาในระดับต่ำมากที่สุด ในส่วนอาชีพของพ่อแม่ก็พบว่า ครูบริหารและครู
วิชาการมีพ่อแม่ที่ประกอบอาชีพอยู่ในระดับต่ำทางสังคม เป็นจำนวนมากที่สุด เมื่อ
พิจารณาถึงประเภทอาชีพก็แตกต่างกันมากนัก คือครูบริหารส่วนใหญ่มีพ่อรับราชการ
มากที่สุด รองลงมาคือ กสิกรรมและครูวิชาการส่วนใหญ่มีพ่อรับราชการ เช่นเดียวกัน
รองลงมาประกอบอาชีพธุรกิจการค้า ส่วนแม่ของครูทั้ง ๒ กลุ่ม เป็นแม่บ้านมากกว่า
ครึ่ง มีประกอบอาชีพเพียงเล็กน้อยและอยู่ในระดับต่ำทางสังคมเป็นส่วนใหญ่ สำหรับ
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ก็อยู่ในลักษณะเหมือนกัน กล่าวคือพ่อแม่ครูบริหารและครูวิชา-
การที่อยู่ในชั้นสังคมระดับกลางและระดับต่ำ มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ในระดับต่ำ (ต่ำ
กว่า ๓๐๐๐ บาท) ส่วนพ่อแม่ครูบริหารและครูวิชาการที่อยู่ในชั้นสังคมระดับสูง มี
รายได้เฉลี่ยต่อเดือนในระดับกลาง (๓๐๐๑ - ๖๐๐๐ บาท) และในระดับสูง (มาก
กว่า ๖๐๐๐ บาท) แสดงว่าสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของพ่อแม่ครูบริหารและ
ครูวิชาการ มีความคล้ายคลึงกันมาก ข้อแตกต่างมีเพียงเล็กน้อย ดังนั้นจึงไม่เป็น
ไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ผลการวิจัยในส่วนนี้สรุปได้ว่า สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของ
พ่อแม่ไม่มีอิทธิพลต่อการเลื่อนชั้นทางสังคมในรุ่นอายุของครูเท่ากับการศึกษา ซึ่งเป็น
เครื่องมือสำคัญในการแสวงหาความก้าวหน้าให้กับตนเองในการประกอบอาชีพ ซึ่ง

เท่ากับชี้ให้เห็นว่าสังคมไทยเป็นสังคมประชาธิปไตยที่เปิดโอกาสให้ผู้มีความรู้ความสามารถทางวิชาการ ได้ใช้ความสามารถนี้ในการเลื่อนสถานภาพของตนเอง

อนึ่ง การที่ผลการวิจัยครั้งนี้ ปรากฏออกมาว่าสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมไม่มีอิทธิพลต่อการเลื่อนตำแหน่งในหน้าที่การงานของครู ตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อาจเป็นเพราะการศึกษากลุ่มตัวอย่างได้เลือกข้าราชการครูที่มีอายุตั้งแต่ ๓๐ ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นระยะที่ลูกช่วยเหลือตนเองได้มากแล้ว การพึ่งพาอาศัยพ่อแม่คนลดลงอีกประการหนึ่งคือ สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของพ่อแม่มิได้เป็นตัวแปรโดยตรงต่อการเลื่อนขั้นทางสังคม แต่มีอิทธิพลต่อการศึกษาของลูก ซึ่งข้อมูลชี้ให้เห็นแล้ว ดังนั้นการศึกษาที่ลูกได้รับนี้เอง จะมีความสำคัญต่อโอกาสในชีวิตของลูก ในระยะต่อมา ทั้งนี้โดยอาศัยความวิริยะอุตสาหะในการศึกษา เพื่อที่จะเลื่อนสถานภาพของตนเองให้สูงขึ้นเรื่อย ๆ

ผลการวิจัยการเลื่อนขั้นทางสังคมในระหว่างรุ่นอายุของข้าราชการครู

ในส่วนที่สองนี้ได้ศึกษาปัจจัยทางด้าน ระดับการศึกษาของครู จำนวนพี่น้องครู (ขนาดครอบครัวพ่อแม่) ตลอดจนสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของพ่อแม่ครูว่าจะมีผลต่อโอกาสในการเลื่อนขั้นทางสังคมในระหว่างรุ่นอายุเพียงไร ซึ่งผลวิจัยปรากฏว่า

๑. ระดับการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้มีการเลื่อนขั้นทางสังคมในระหว่างรุ่นอายุของครู กล่าวคือ ครูที่มีการศึกษาสูง มีอัตราส่วนในการเลื่อนขั้นสูงขึ้นมากกว่าครูที่มีการศึกษาน้อยกว่า ส่วนขนาดครอบครัวพบว่ามีความสัมพันธ์กับการเลื่อนขั้นทางสังคม ถึงแม้ว่าตัวเลขจะไม่ชัดเจนนัก แต่ก็มีแนวโน้มแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของขนาดครอบครัวต่อการเลื่อนขั้นทางสังคมของครู

๒. เมื่อพิจารณาถึงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของพ่อแม่ทั้งทางด้านระดับการศึกษา ลักษณะอาชีพของพ่อ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนรวมกันของพ่อแม่

ก็ปรากฏว่ามีความสัมพันธ์ในทางบวกกับการเลื่อนชั้นทางสังคมในระหว่างรุ่นอายุของครู และการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งสามกับการเลื่อนชั้นทางสังคม ได้นำเอาจำนวนปีการศึกษาารวมกันของพ่อแม่ในระดับกลาง อาชีพระดับกลางของพ่อ และรายได้รวมกันของพ่อแม่ระดับกลางมาศึกษาวิจัย ทั้งนี้อาจให้เหตุผลได้ว่าผลวิจัยที่ได้จะแสดงให้เห็นอิทธิพลระหว่างตัวแปรกับสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคมของครูได้ชัดเจน และถูกต้องมากกว่า เนื่องจากว่าอาชีพครู เป็นอาชีพที่มีแนวโน้มที่จะทำให้เลื่อนสถานภาพทางสังคมอยู่แล้ว และผู้ที่เลื่อนชั้นต่ำลงส่วนใหญ่ก็มีพ่ออยู่ในระดับสูงและเป็นครูที่อยู่ในช่วงอายุ ๓๐ - ๓๘ ปี ซึ่งอยู่ในช่วงเวลาการทำงานที่มีโอกาสจะเปลี่ยนแปลงไปในทางสูงขึ้นได้อีก ดังนั้นขอมุ่งที่ปรากฏอาจทำให้ตีความหมายผิดไปจากความเป็นจริง

ขอเสนอแนะ

เนื่องจากการศึกษาเกี่ยวกับการเลื่อนชั้นทางสังคมเป็นเรื่องยาก และมีขอบเขตการศึกษาที่กว้างขวางและลึกซึ้ง การที่จะให้เข้าใจถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลื่อนชั้นทางสังคม จำเป็นต้องใช้เวลา จำนวนเงิน และความรู้ความสามารถในด้านการวิจัยเป็นอย่างมาก แต่การศึกษาครั้งนี้เนื่องจากมีข้อจำกัดในปัจจุบันดังกล่าว จึงไม่อาจสามารถศึกษาปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดการเลื่อนชั้นทางสังคมของบุคคลได้อย่างสมบูรณ์ จึงมีข้อเสนอแนะบางประการ คือ

๑. การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้เลือกศึกษาเฉพาะกลุ่มอาชีพครูโรงเรียนรัฐบาลเท่านั้น ซึ่งอยู่ในชั้นสังคมปัจจุบันระดับกลาง ฉะนั้นจึงมีภูมิหลังที่คล้ายคลึงกันมาก และมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมไม่แตกต่างกันมากนัก และการศึกษาเฉพาะกลุ่มข้าราชการครูโรงเรียนมัธยม ในเขตกรุงเทพมหานครที่ตกเป็นตัวอย่างไม่อาจกล่าวได้ว่าเป็นตัวอย่างแทนข้าราชการครูทั้งหมดในประเทศ ดังนั้นถ้าเป็นไปได้ควรจะมีการศึกษาเปรียบเทียบในกลุ่มอาชีพครูโรงเรียนเอกชน หรือครูองค์การบริหารส่วน

จังหวัด อาจจะพบข้อมูลที่แตกต่างกันไปบ้าง และเพื่อให้ได้ข้อสรุปการเลื่อนชั้นทางสังคมของครูไคสมบูรณยิ่งขึ้น หรืออาจจะเปลี่ยนแนวการศึกษา ไปศึกษากลุ่มอาชีพอื่นบ้าง หรือบุคคลที่อยู่ในระดับชั้นสังคมระดับอื่นบ้าง เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับการเลื่อนชั้นทางสังคม

๒. ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา อาจก่อให้เกิดความคลาดเคลื่อนทางสถิติ เพราะมีความแตกต่างกันมาก ทั้งในขนาดของกลุ่ม ช่วงอายุของครูที่ตกเป็นตัวอย่างในการศึกษา ถ้าใช้กลุ่มตัวอย่างครูบริหารและครูวิชาการที่มีขนาดเท่ากัน และเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนพอ ๆ กันในแต่ละช่วงอายุ อาจจะได้อข้อมูลที่แตกต่างไปจากการศึกษาครั้งนี้

๓. ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการจัดลำดับอาชีพ เพื่อหาระดับชั้นทางสังคมที่จะช่วยให้สถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคมในระหว่างรุ่นอายุของครูไค เป็นเพียงความคิดเห็นของผู้ศึกษาเท่านั้น เนื่องจากว่าในสังคมไทยยังมีได้มีการจัดลำดับชั้นทางสังคมไว้เป็นรูปแบบที่แน่นอน ส่วนการเปรียบเทียบชั้นสังคมระหว่างพ่อกับลูกอาจไม่ถูกต้องนัก เนื่องจากเป็นการเปรียบเทียบที่ต่างระยะเวลากัน เพราะในการศึกษาครั้งนี้ เพียงแต่ใช้อาชีพหลักหรืออาชีพสุดท้ายเป็นหลัก ดังนั้นในขณะที่ชั้นของพ่อจะไม่มีมีการเปลี่ยนอีกแล้ว แต่ลูกโดยเฉพาะในช่วงอายุ ๓๐ - ๓๕ ปี ซึ่งเป็นช่วงการทำงานที่จะมีการเปลี่ยนแปลงอีกมาก ดังที่ผู้ศึกษาพบว่าครูในช่วงอายุนี้อเลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลงเป็นจำนวนถึง ๒๒ คน ในจำนวนที่เลื่อนชั้นต่ำลงทั้งหมด ๒๗ คน ทั้งนี้เพราะยังมิได้ก้าวเข้ามาอยู่ในช่วงสุดท้ายของชีวิตการทำงาน เช่นในช่วงอายุ ๕๐ - ๕๕ ปี เลื่อนชั้นต่ำลงเพียง ๓ คน และในช่วงอายุ ๕๐ - ๕๕ ปี มีเพียง ๒ คนเท่านั้น

ดังนั้นถ้าเป็นไปได้ในการศึกษาการเลื่อนชั้นทางสังคมในระหว่างรุ่นอายุ ควรจะศึกษาเปรียบเทียบในช่วงอายุเดียวกันระหว่างพ่อกับลูก

๔. บัณฑิตหรือตัวแปรที่น่ามาศึกษาครั้งนี้ เป็นบัณฑิตทางเศรษฐกิจ

และสังคมของครูและพ่อแม่ครู ซึ่งปรากฏว่าปัจจัยทางการศึกษา จะเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลโดยตรงกับการเลื่อนชั้นทางสังคมทั้งในรุ่นอายุและในระหว่างรุ่นอายุของครู

ดังนั้นในการศึกษาค้างต่อไป ควรจะศึกษาความสามารถเฉพาะตัวของบุคคลในด้านต่าง ๆ ให้ลึกซึ้งและกว้างขวางขึ้น ซึ่งทำให้ผลวิจัยสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ถึงแม้ว่าจะมีข้อจำกัดในการวิจัยดังกล่าวข้างต้น แต่ก็เป็นที่ยังหวังว่าการวิจัยนี้จะสามารถเป็นหลักฐานยืนยันได้ว่าชนชั้นต่าง ๆ ในสังคมไทยได้ใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการเลื่อนชั้นทางสังคมของตนให้สูงขึ้น และช่วยชี้ให้เห็นว่าสังคมไทยเปิดโอกาสให้สมาชิกในสังคมได้ใช้ความสามารถทางการศึกษาและความเพียรพยายามของตนในการเลื่อนสถานภาพของตนเอง แมว่าบุคคลนั้นจะมีชาติกำเนิดหรือภูมิหลังอย่างไรก็ตาม ซึ่งก็เท่ากับสนับสนุนแนวความคิดทฤษฎีการเลื่อนชั้นทางสังคมที่กล่าวว่า ในสังคมอุตสาหกรรมความสำเร็จทางการศึกษามีความสัมพันธ์กับความสำเร็จทางอาชีพ นอกจากนี้ผลการวิจัยส่วนหนึ่งพบว่า การเลื่อนตำแหน่งของข้าราชการครู นอกจากจะมีปัจจัยทางด้านการศึกษาแล้ว การเข้ากับผู้อื่นได้ การสนับสนุนจากผู้บริหาร บัญชีญาติ และเพื่อน ๆ ก็นับว่าเป็นส่วนสำคัญ ก็ช่วยสนับสนุนแนวความคิดทางด้านทฤษฎีการเลื่อนชั้นทางสังคม โดยวิธีการสร้างความประทับใจ ซึ่งก็เป็นสิ่งที่น่าจะศึกษาต่อไปให้ลึกซึ้งและกว้างขวางยิ่งขึ้น และผลจากการศึกษารวมทั้งหมดก็เป็นสิ่งที่ยืนยันได้ว่าอาชีพครูเป็นอาชีพที่เปิดโอกาสให้กับผู้ที่อยู่ในชั้นสังคมระดับต่ำ เลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นได้

ผู้ศึกษาคาดหวังว่าผลการวิจัยที่พบในการศึกษาค้างนี้ จะช่วยเป็นแนวทางในการศึกษาเกี่ยวกับการเลื่อนชั้นทางสังคมในครั้งต่อไปได้เป็นอย่างดี